

Su artifizialak Libian

Gudan gaude, berriz ere. Oraingoan Libiarekin. Noski «mendebaldeko» ezin geniela geure bizilagun zertxobait motz, ez oso demokratiko eta fundamentalista joeradunei euren arazoak euren kabuz konpontzen utzi, zer egingo zutenaren beldur. Azken finean, errekurtsio naturalak guztionak dira, eta zapaltzen duten petrolioak ez da txantxetan hartzeko gauza. Gainera, ez dago zalantzarik: populazio zibilarren kontra ekin zion Gadafik, eta hori onartezina da. Aurreko urteetan xelebrea eta zertxobait diktatoriala izan da, baina tira, jasateko modukoa. Oraingoan, aldiz, eskuetatik alde egin digu.

Bitxia da, ordea, ez dugula irudirik jaso. Ajdabiyan egingdako erasoak ahoz aho zabaldu dira, eta egun batzuk beranduago arte ezin izan ditugu hiriaren irudiak ikusi. Eta hara GKEetako kideak iritsi direnean, Amnesty Internationalekoak kasu, ustezko sarraskia horrenbestekoa ez zela ikusi dute, nahiz eta egia dirudien norbaitek populazio zibilarari eraso egin diola. Azpimarratzen dituzten arazo larrienen artean, ordea, biztanleriak kontu gabe eta erraztasun handiz armak lortu eta erabiltzen dituela kontatzen da, horrek zauritu asko uzten dituelarik.

Horrelako egoeretan ez da erraza posizio bat hartzea. Printzipioz, hobe bizilagunaren etxean norberaren legerik ez inposatzea, are gehiago orain arte bere arropa militarra patioan zintzilik pitxik esan gabe onartu duzunean, pastelak oparitzen zizkizulako noizean behin. Bestetik, benetako eraso armatu baten aurrean, abandonatuta utz al daiteke biztanleria? Baina nola jakin eraso hori ziurtasunez eman ote den?

Informazioaren eskuetan gaude, erakutsi eta ez erakutsi, zer eta non azaldu erabakitzen dutenen atzaparretan. Informazioa museoetan bezala erakusten zaigu: mostra zehatz batzuetan, denbora jakin batez soilik. Beste guztia gordetegietako bildumetan geratzen da, eta ez dakigu ezta gordetegiak bilatzen non hasi ere.

Su artifizialak udaletxeetan

Maiz errealtateak izan dezakeen surrealismo kutsuaz ohar-tzen naiz. Batek esan zuen errealtatea fikzioa baino sinesgaitzagoa zela, eta zenbat aldiz eman behar izan diogun arrazoia. Batzuetan, negarguraz. Besteetan, barreguraz, edo agian barre bihurtzea nahiago dugun negarguraz. Hala izan da, behintzat, martxoaren 29aren aurreko astean, politikariek fantasiari omenaldia egin diotenean, hauteskunde-lege berriak inaugurazioak debekatu aurretik oraindik existitzen ez diren igerilekuetan igeri egitera eta aireportu bat izan beharko duenetik txirringan paseatzera gonbidatu gaituztenean.

Zin egiten dut ez nituela inoiz agintariak modu honetan lekuen erabilera libre eta sortzailea bultzatzen imajinatu: ene hiritar maiteok, orube huts hau eskaintzen dizuet zuek gura duzuen parkea imajina dezazuen. Okupa ezazue lurzorua parke bat balitz lez, bakoitzak jar diezazkiola nahi dituen kulunkak eta zuhaitzak bere buruan! Praktika arkitektoniko alternatiboenak baino haratago doaz.

Tamalez, inaugurazioen auzia ez doa hortik, baizik eta askoz ere aspergarri, astun eta are sinesgaitzagoa den bidetik: politikariek uste ei dute (eta arrazoia izango ote duten beldur naiz) museo berri baten zinta mozteak edo oraindik argindarrik ez duen Garbigune bat ofizialki bukatutzat emateak bozka gehiago ekarriko dizkiela. Garrantzitsuena erakustea da. Zer erakustea, ordea, berdin dio. Lan egin omen dela. Nahi onekoak izan direla. Aurreko kanpainan kontainerrak jarriko zituztela agindu eta, lau urte eman badituzte ere, haien hitza bete egin dutela.

Bi gauzek harritzen naute. Lehena, benetan sinesten al ditugu herritarrok azken momentuko lasterketa horiek, «bi hilabete emango ditu oraindik guztiz funtzionamenduan egoteko» bezalako esaldiak? Esfortzua eta dagokion dirutza gastatzen badute, zerbaitetarako balioko duela pentsatzen dutelako izango da, ezinbestean.

Eta bigarrena: horren indartsua da gure irudiaren gizartea ezen aipagarriena argazkia ateratzea den? San Telmo bezalako obra erraldoia ireki, eta bertan dagoenari edo egon zitekeenari arretarik eskaini gabe, argazkia atera eta ingurabideren baten lehen harria jartzera badoaz azkar-azkar, behin irudia bertan, atzeko balizko hutsak berdin duelako?

Su artifizialak Lemoizen

2000 urtean ekin zion proiektuari Ibon Aranberrik. *Light from Lemoniz* deitu zen eta nahiko sinplea zirudien: Lemoizen geratzen den eskeleto arkitektonikoaren gaineko zero izartsuan Guggenheima inauguratu zeneko antzeko su artifizialen emanaldia antolatu nahi zuen artistak. Aranberriren lanek ezaugarri nagusi hori baitute, hots, esanahi handiko mugimendu sinpleek osatzen dituztela. Alde batetik, ekologista, politikoa eta batez ere popularra izan zen borroka baten oroitzapena gogora ekarri zuen Itziarkoak, eta, bestetik, Lemoizen sekula egon ez zen argi hori sortu. Aldi berean, Guggenheima bere garaian Lemoiz bezala kanpoko inposizio erradiaktibotzat joko zuen, eta, ondorioz, gizarteak «inbasio» bakoitzaren aurrean izandako jarreraren gaineko galderak planteatu. Hori guztia su artifizialen emanaldi eder eta zoriontsu baten bitartez.

Consonni arte produktorearekin batera bultzatutako ekin-tza hori ez zen tamalez inoiz gauzatu, Iberdrolak, eremuaren jabeak, baimenik eman ez zuelako. Edo agian tamalez ez da hitzik aproposena, ospakizun bihurtu ez bazen ere, are indar handiagoa izan duelako proiektuaren mito zamak. Hots, gauzatu ez izanak nuklearraren inguruko gaitzespen,

debeku eta isiltasunei imintzio aproposagoa egiten die suen argi distiratsuek baino.

Egun diapositiba proiektio bat legez existitzen da *Light from Lemoniz*, dokumentazio gisa. Bertan Aranberriren planoak eta 70eko argazkiak nahasten dira, jendez eta sinboloz beteriko argazkiak. Nuklearrari irabazi zitzaion bataila txiki baten lekukoak dira, nahiz eta gerra, Fukushimak berriz argi utzi du, galdu egin zen. Aldi berean, isolatutako akzioak testuinguruan kokatzean sortzen den esanahi zabalagoaren erakusle ere badira, Lemoiz, planta nuklear bat ez ezik, Francok Euskal Herrian inposatu nahi zuen plan nuklear eta politikoaren adierazpidea baitzen orobat. Eta argazkietan agertzen direnek ondo zekiten Francoren garaietan ezer ez zela kasualitateko erabaki, eta elementu oro beste batzuekin lotu behar zela interpretatu ahal izateko.

Izan ere, amak behin esan zidan Francoren garaian giza akzioari ekitea errazagoa zela, argi baitzegoen etsaia nor zen. Gaur egun, aldiz, ustezko zoriontasun eta arazorik gabeko gizarte honetan, ez dago etsai garbirik, denok baitaukagu, ustez, gure iritzia esateko aukera, entzuten omen zaigulako. Baina Lemoizko eskeletoak badirau, eta bertan izan ezik, beste leku guztietan botatzen dira kolore askotako eta funts gutxiko su artifizialak.

Su artifizialak komunikabideetan

Instalazio baterako irudiak bilatzen, *El Mundoko* lehen orrialde oso esanguratsu bat aurkitu dut. 2010eko abenduaren 4koa da eta, noski, egun horietako berririk ñirñirkariena du azalaren erdi-erdian: «Kontrolatzaileak militartuak 250.000 bidaiari alde batera utzi eta gero». Kolorezko argazki batek la-gunduta dator, orrialdearen zentroan; honetan, ehunka pertsona ikusten dira Barajasko aireportuan, bultzaka eta haserre.

Tesi bat egiteko moduko gertakariak izan ziren zubi luze horretakoak. Ikuspegi publikoari igorri zitzaion ideia nahiko sinplea zen: jendea oporretara zihoanean (lan gogorraz

irabazitako oporrak, alegia!) kontrolatzaileek, pribilegiatu aberats berekoi horiek, euren abantailei uko ez egitearren, grebara joan eta lurrean utzi zituzten guztiak. Komunikabide handi orotan, telebista, irrati edo egunkarietan, hori zen beste interpretaziorik gabe zabaldu zen berria. Ondorioz, Francoren erregimena eta geroko lehen alarma egoera deklaratu zen eta langile zibilak militartuak izan ziren aire-espazioa normaltasunera itzultzeko.

Hainbat eta hainbat galdera egin beharko genituzke egoeraren aurrean. Hasteko, kontrolatzaileen presentzia urria komunikabideetan: nekez ikus zitekeen bat edo baten azalpena. Interneten bidez lortzen ziren euren adierazpenak komunikabideenetatik arras urruntzen ziren: zirudienez, efektibo gehiagoren beharra aldarrikatuz zeramaten denbora nahikotxo, AENAREN baiezko erantzunik jaso gabe, eta haien urteko lan orduak aspaldi gainditu zituzten. Kontrolatzaileek ziotenez, AENAK euren lanbiderako pertsona gehiago formatu nahi ez izanak datorren privatizazio batean izango luke azalpena. Argi dagoena zera da, gobernuak abenduaren 3an indarrean jarritako legeak kontrolatzaileei amatasun bajak eta oporrak lan orduetatik kendu eta horiek berreskuratzerara behartzen zituela. Edozein erregimen sozialistarentzako iraina, alegia.

Komunikabideek egoera kontatzeko modua bakarra izan zen: norabide batekoa eta setatsua. Egun guztian zehar gai honi buruzko «azken orduko» berriak ematen zituzten, azkenean alarma egoera kasik beharrezkotzat jo zen arte. Zaila zen susmozko iritzi bat azaltzea (esaterako, zergatik atera ote zuen gobernuak zehazki zubiaren aurretik legea, jakinda aurreko antzeko egoeretan kontrolatzaileek grebara jo zutela), segituan ingurukoek kontrolatzaileen alde zeundela aurpegiratzen zizutelako, futbol partida bat balitz bezala, Athletic edo Erreala, tartekorik ezin. Egoerak bazuen surrealismo puntu bat.

Horregatik, lehen orrialde hori ikusterakoan, gogoz ekin diot irakurtzeari, egun horietan gertatu ziren beste gauza

askoren berri ematen digulako; edo hobe, egun horietan gertatutakoen hierarkizazio argigarria eskaintzen duelako.

Kontrolatzaileen berri nagusiaren eskuinera, bi berri txiki, argazkirik gabeak, zutabeen kokatuak: «Gero eta kritika gehiago PSOeren barnean 426 euroen ezabapenagatik» eta «Marokoko Parlamentuak Ceuta eta Melilla 'berreskuratzea' eskatzen du». Eta, bestetik, Barajasko argazkiaren azpian, berriz ere argazkirik gabe eta zutabe txikian, honako hau: «Barcenasek Suitzatik 1,3 milioi atera nahi izan zituen harapatua sentitu zenean».

Beraz, fondo publikoen lapurreta, giza laguntzen murrizketa, pribatizazioak eta betiko kolonialismo eta soberaniaren gaineko eztabaidak besterik ez ziren egon oporrik gabe geratu ginen asteburu hotz horretan; eta osasun zerbitzu publikoak gal ez ditzagun aldarrikatzeko nagi sentitzen diren berberak antolatu zituzten aireportutan giza taldeak, protesta egin eta kontrolatzaileek «merezki zutena ordain zezaten». Gizarte neoliberalak pobrei eskaintzen dizkigun kontsolamendu opariak («ni ere esplotatzen naute, eta ez diot horregatik inori molestatzen nire kexekin» bezalako esaldi latzak entzun ziren) ezin baitira ukitu. Eta komunikabideen diskurtsoa, ahobatezkoa. Horiek bai direla erakusketaren boterearen oso kontziente.

Erakusketek aurkezten duten erresponzabilitate mota ez da zorrozki estetiko edo artistikoa, baizik eta gainera «politikoa» (publiko baten aurrean gauzatutakoa).

Jérôme Glicenstein